

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΕΠΙΤΑΦΙΑ

1.

Ἀφ' ὧν μ' ἔβαλαν ἐδῶ, κανεὶς δὲ μὲ ζυγώνει
 Τῇ λατρευτῇ φιλοφροσύνῃ μου συντρέφουσιν ἔχω μόνον.
 Ὡ, μὴν προγγέξῃς, κοπελλίτσα, τὸ μνημὲν ὅς ποτεν κτείνειν
 Ὁ θάνατος ἐρύσησε στὰ μέλη μου εἰρήνην.

2.

Τί κι' ἂν δὲν ἐκατόρθωσες ὑπέροχα νὰ γράψῃς :
 Μεγάλῃν ἔχεις πρόθεσιν, φτάνει καὶ μόνο ἐκείνη.
 Τράβηξε εὐεύτερα, ποιητῇ, στὸν κύκλο τῶν Ἑρῶν
 Τὸ θεῖο κατὰ τὴν πρόθεσιν, ὦ Ἀρίστε, πάντα κρίνει.

Περσίας.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β'.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. ΟΘ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟ

Ἀξιότιμε κύριε Ρουσόπουλε,

Εἰστε ἀπὸ τοὺς λίγους Ρωμιούς, ποὺ ὁμολογοῦν
 ὅτι δὲν εἶναι ἀρμόδιοι στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, καὶ
 γι' αὐτὸ, ἂν μοῦ ἐπιτρέψετε, μὲ εὐχαρίστηση θὰ
 σὰς δώσω μερικὲς ἐξηγήσεις σχετικῶς μὲ τὸ γράμμα
 ποὺ στείλατε στὸ Νοῦμα (*). Νὰ μὲ συμπαθήσετε ἂν
 θὰ πῶ κοινοτοπίες. Σήμερα τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ
 εἶναι τόσο καλὰ ἐξαντλημένον ἀπ' ὅλες του τίς με-
 ρίς, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ πῇ κανεὶς κάτι τι
 καινούργιον.

Τὸ πρῶτον σημεῖον στὴν ἀπάντησίν σας εἶναι ὅτι,
 ἂν γράφατε τὸ βιβλίον σας στὴ δημοτικὴν, δὲ θὰ
 βρίσκατε ἀναγνώστες. Σ' αὐτὸ ἔχετε δίκαιον. Γιατί
 οἱ ὅπαδοι τῆς δημοτικῆς σήμερὰ εἶναι ὅλοι μορφω-
 μένοι ἄνθρωποι καὶ μποροῦν νὰ διαβάσουν ἄλλα βι-
 βλία χημείας μεγαλείτερα, εἴτε Ἑλληνικὰ εἴτε σὲ
 ξένες γλώσσας, ποὺ ξέρουν οἱ περισσότεροι. Ὁ λαὸς
 κοιμᾶται, βρίσκειται σὲ πνευματικὴν σκλαβίαν. Ἡ
 πολιτεία τοῦ λέει ἢ ἀλλάζει γλώσσα ἢ μένει ἀ-
 μόρφωτος· καὶ αὐτὸς σχηματίζει τὴν πεποίθησιν
 πὺς μόνο μὲ τὴν καθαρὴν δύναμι μὴν πορεῖ νὰ μορφωθῇ.
 Γι' αὐτὸ ὅταν ἐξαιρετικῶς ἀποφασίσῃ νὰ διαβάσῃ
 τίποτε, θὰ εἶναι στὴν καθαρὴν δύναμι. Μὰ καταλα-
 βαίνει μόνο τὰ μισά; Ἀδιάρκο. Ἐκείνος φαντάζε-
 ται πὺς αὐτὸ εἶναι ἡ φυσικὴ κατάστασις τῶν πρα-
 μάτων. Τὸ ἀποδίδει στὴν ἀδυναμία τοῦ μυαλοῦ του,
 στὴν ἀμορφωσίαν του, στὴν δυσκολίαν τοῦ θέματος,
 στὴν ζίστη, στὸ κρῖν, σὲ ὅ,τι ἄλλο θέλετε, ὅχι ὅμως

(*) Κοίταξε «Νοῦμα» φύλλο 119, σελ. 11, στήλη 3.

παχος (σελ. 130 καὶ ἑξῆς).

Ἀντὶ τὰς ὁμῶς πρέπει νὰ βαδίσῃ καὶ θεω-
 ρητικὴ διδασχὴ—πρῶτα πρῶτα τοῦ δασκαλικοῦ κλά-
 δου τοῦ ἰδίου—γενικῶς ὡς πρὸς τὰ φυσικὰ καὶ τὴν

δὲν κατόρθωσεν νὰ γράψῃ ἀγὰρ δημοτικῶς. Μὰ παίρνοντας
 δασκαλικὰ στοιχεῖα ἐννοεῖται πὺς, ἀντίθετα πρὸς τὴν πο-
 λιτικὴν τοῦ Κορνη, τὰ γυρίζουμε πρὸς τὸ δημοτικὸν χαρα-
 χτή. Ἀπὸ τὸ, ὅ δὲν κινῶ λάθος, θέλει κι' ὁ Κρούμπας,
 ὅτε γυρᾷ κι' ἡ λογικὴ. Γιατί πῶς φανερὰ μὲ διὰ γραμ-
 ματικὰς ἀνάγκας τίποτε καλλιτεχνικὸν δὲν παράγεται. Με-
 ρικὰ ὅμως πάλι δασκαλικά πλάσματα δὲν τὰ στέργουμε, ὡς
 ἄλογα ἢ ἀφιλόκαλα. Πρέπει ἄρα νὰ παραδεχτοῦμε τοῦ
 Αἰγινήτη—ἀνθρώπου ἀνίδεου ὡς γραφίτ—τὸ διδάσκειν
 στὴν σημασίαν τοῦ Raum, ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ μας σημαίνει
 τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ ἑνὸς σημείου σ' ἄλλο; ἢ νὰ παραδε-
 χτοῦμε τὸ ἱπποσιδηροδρόμον καὶ τοῦ Μιστριώτη τὸ
 σταδιοδρομία; Γὰ τίς τέτοιες λεβέθες ἀρκετὸς καιρὸς δὲν ὑ-
 πάρχει σ' ἀπὴν τὴν ζωὴν. Λοιπὸν, ποῦ καὶ ποῦ ἀνάγκη νὰ
 πλάσσουμε, καὶ πλάθοντας δὲν κινῶμε τίποτε ἀσυνήθιστον.
 Στὴ γλώσσῃ του κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ παιδί, τότε συνειδητὸν
 πότε ὅχι συνειδητὸν, πλάθει. Ὅταν τὸ παιδί ξέρι τὸ χτυ-
 πῶ καὶ χτυπᾷς, τότες ὅτε λέει κοπανᾷς δὲ θὰ πεῖ πάν-
 τα πὺς τὸ ἄκουσε· τὸ πλάθει καὶ μόνο του, ἂν ξέρι τὸ

στὴ γλώσσῃ. Ὅχι ὅμως νὰ φανταστῇ ποτε πὺς
 τοῦ τὰ λέει σὲ ἄλλῃ γλώσσῃ καὶ ὅχι στὴ δική του.
 Ὅχι ὅμως νὰ τοῦ περάσῃ ποτε ἀπ' τὸ νοῦ πὺς
 θὰ ἦταν δυνατόν νὰ τὰ καταλάβῃ ὅλα, ἀντὶ νὰ
 καταλαβαίνει τὰ μισά, ἐν τῷ τὰ ἔλεγον στὴ φυ-
 σικῇ του γλώσσῃ. Ὁ γεννημένος καὶ ἀναθραμμένος
 σκλάβος δὲ μπορεῖ ποτε νὰ φανταστῇ πὺς ὑπάρχει
 ζωὴ καλλίτερη καὶ λογικώτερη, τοῦ φαίνονται πολὺ
 φυσικὰ τὰ πράγματα ὅπως τὰ ἴδῃ, καὶ τοῦ ἀρέσουν
 μάλιστα, καὶ πρέπει νὰ θοῦν οἱ Ρουσσοὶ καὶ οἱ Τολ-
 στοῖδες γιὰ νὰ τὸν ζυγνήσουν. Ὅσο γιὰ τὰ βι-
 βλία τὰ γραμμένα στὴ γλώσσῃ του, τὰ βιβλία ἐ-
 κείνα ποῦ θὰ τὰ καταλάβαινε ἀκέρια, τὰ βιβλία
 ἐκείνα ποῦ θὰ τὸν μόρφωναν, ποῦ θὰ τὸν θέρμιναν,
 ποῦ θὰ τὸν ἐνθουσίαζαν, ποῦ θὰ τὸν ζυγνούσαν,
 ὅσο γιὰ τὴ γλώσσῃ ἐκείνῃ ποῦ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ
 αἰστανθῇ τὴν ποίησιν, τὸ διήγημα, τὸ μυθιστόρημα,
 ποῦ θὰ τὸν ἔκαμνε νὰ ἀγαπήσῃ τὸ βιβλίον, ποῦ θὰ
 τὸν ἔκαμνε νὰ τρέχῃ στὸ θέατρο καὶ στὸ θρησκευ-
 τικὸ κήρυγμα διψασμένος γιὰ διδασκαλίαν καὶ γιὰ
 ἀληθινὴ συγκίνησιν, τὴ γλώσσῃ αὐτῇ, ἅμα τὴ βρῇ
 δὲν τὴ διαβάσει, ἀφοῦ ξέρι ὅτι μ' αὐτὴν δὲν μπο-
 ρεῖ νὰ μορφωθῇ. Λοιπὸν, σὰς λέω καὶ πάλι, ὅπως
 θέτετε τὸ ζήτημα ἔχετε δίκαιον. Ἀλλὰ θὰ εἴχατε
 περισσότερον δίκαιον, ἂν ἀπ' τὸ βιβλίον σας ἔλειπαν
 φράσεις ὅσων τούτη : ἀβιολογικὴ χημεία ἔνε ἢ τὰς εἰς
 τοὺς ὁργανισμοὺς συμβαινούσας χημικὰς δράσεις ἐ-
 ξετάζουσα.

Ἦστερα λέτε ὅτι δὲν μποροῦσατε νὰ κάμετε
 τὸ ὀξυγόνον ξυνοφισίαν καὶ τὸ ὑδρογόνον νεροφισίαν.
 Ἔχετε λάθος νὰ νομίζετε πὺς, γιὰ νὰ γράψετε τὴ
 γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, θὰ εἴσαστε ὑποχρεωμένοι νὰ με-
 ταφράσετε τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ὑδρογόνον.

— Ναι, ἀλλὰ τότε δὲν ἐννοῶ τί θὰ εἴπῃ δημο-
 τικὴ γλώσσῃ, καὶ πὺς, ἐνῶ δὲν μοὶ ἐπιτρέψετε νὰ
 γράψω ὅδωρ, μοὶ λέγετε ἐν τούτοις νὰ γράψω ὀ-
 δρογόνον.

Βλέπετε ποῦ μεταχειρίζομαι τὴν ὥραιάν σας μέ-
 θοδον, τὴν ἐρωταπόκρισιν. Καὶ σὰς ἀπαντῶ.

— Θὰ ἐννοήσετε τοῦτο ἀμέσως διὰ τινῶν ἀπλῶν
 παραδειγμάτων.

Εἶναι νόμος, κύριε Ρουσόπουλε, νόμος παγκό-
 σμιος, νόμος μέγας, δυνατὸς, σιδερένιος, ποῦ κυ-
 βερνᾷ ὅλες τίς γλώσσας, ποῦ σ' αὐτὸν ὑπακούετε
 καὶ σεις ὁ ἴδιος ὅταν μιλεῖτε καὶ ὅταν γράφετε, καὶ
 ἂς μὴν τὸ ξέρετε, καὶ ἀρκεῖ νὰ δεχθεῖτε νὰ παρα-
 κολουθήσετε μιὰ στιγμὴ τὴ σκέψιν μου, γιὰ νὰ τὸν

ζωὴ τῶν γλωσσῶν καὶ εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν οἰκονομίαν
 τῶν γραφτῶν ἰδιωμάτων, ὥστε τὸ ζήτημα στὴν Ἑλ-
 λάδα νὰ παρατηρηθῇ κάπως πρὸς ἀντικειμενικὰ καὶ
 νὰ νοηθῇ ἢ ἀνάγκη ριζικοῦ ξαναμυρωμένου.

Μὰ πὺς ὅμως μπορεῖ νὰ κυβερνήσῃ ἰδέες κι'
 αἰσθήματα λαῶν, ὅταν κρίνονται ζητήματα τόσο
 ἀπλά καὶ δυσκολομέτρητα μὲ διαβήτη; Ἰσως—
 δὲ λέω—γλήγορα πληθύνουνε στὴν Ἑλλάδα οἱ ἄν-
 τρες οἱ γλωσσικοὶ, οἱ μάλιστα μιὰ χουφτίτσα τώρα,
 κοπανῶ. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ κάθε μέρος τοῦ λόγου, καθὼς καὶ
 μὲ τὴν παραγωγὴν, ἢ θες, καὶ μὲ τὴν σύνθεσιν. Ἔτσι κι' ἐ-
 μεῖς πλάθουμε. Ὅταν ξέρομε τὸ ξυπνὸς καὶ τὸ ξυπνῶ-
 δα, θὰ ποῦμε καὶ ζωηρόδα, ἢ μᾶς χρειάζεται, ἀφοῦ ἔ-
 χουμε τὸ ζωηρόδον. Τὸ ἴδιο ὅταν ξέρομε τὰ σύντροφος,
 σύγαμπος, σύντεκνος, θὰ ποῦμε καὶ σύσκαδος, ὅτε
 μᾶς χρειάζεται, μὲ τὴν ἴδιαν ἀπαρίλλαχτην ἐρκολίαν ὅπως
 ξέροντας τὸ χτυπᾷς λέμε κοπανᾷς. Ἡ ἀρχὴ εἶναι γερὴ
 κι' ἀσάλευτη.

Ἐδῶ ἂς προστίσω καὶ τοῦτο. Συχνὰ μᾶς κατηγορεῖ ὁ
 Χαντζιδάκις πὺς ἡ γλώσσῃ μας δὲν εἶναι δημοτικὴ παρὰ
 τέρας φανταστικὸν κτλ. κτλ. Λοιπὸν τὸν προκαλῶ νὰ γρά-
 ψῃ κάτι ἀπὸς δημοτικὰ, καὶ νὰ μᾶς διείξῃ τὸν ἀληθινὸν
 τὸν τρόπον. Ἀ δὲ μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ τίποτε πρωτότυπον
 —ὅπως φυσικὰ δὲ μπορεῖ—ἂς μεταφράσῃς κάτι, τίποτε

ἰδίτε νὰ λάμψῃ μπροστὰ σας ὡς ἥλιος. Καὶ ὁ νό-
 μος αὐτὸς λέει ὅτι : μιὰ γλώσσῃ μπορεῖ νὰ ἔχῃ πα-
 ράγωγα καὶ σύνθετα ἀπὸ ριζικὰ ἀρχαιότερα, δίχως
 νὰ ἔχῃ αὐτὰ τὰ ἴδια ριζικά.

Τώρα ἀπὸ ποῦ θέλετε νὰ πάρουμε τὰ παραδείγ-
 ματὰ μας γιὰ νὰ σὰς δείξω τὴ δύναμιν αὐτοῦ τοῦ
 νόμου; Εἰρετε ξένες γλώσσας, ποῦ εἶναι γεμάτες ἀπ'
 αὐτὰ, καὶ ὅμως δὲ θὰ τὰ πάρω ἀπὸ καὶ, γιατί θὰ
 μπορούσατε νὰ πῇτε πὺς οἱ ἴδιοι νόμοι δὲν κυβερ-
 νοῦν ὅλες τίς γλώσσας. Τί θὰ μπορέσετε ὅμως νὰ
 πῇτε, ἂν σὰς δείξω αὐτὸν τὸν νόμον στὴν ἴδιαν γλώσσῃ
 ποῦ γράφετε;

Γράφετε ἄγγυμ; Ὅχι βέβαια. Γράφετε μονάχα
 θραῦν. Γράφετε ναῦς γιὰ τὰ σημερινὰ καράβια;
 Ὅχι. Γράφετε πλοῖον, ἀιμόπλοιον, ἀιμομονοδρόμων
 καὶ τὰ ῥέστα. Τότε λοιπὸν γιατί γράφετε ναυάγιον;
 Ἐνῶ μὲ τὴν λογικὴν τοῦ νεροφισίαν ἔπρεπε νὰ τὸ
 λέτε πλοιοθραυσίαν! Νομίζετε πὺς εἶναι μοναδικὸ
 τὸ παράδειγμα; Καθε ἄλλο. Δὲ θὰ ἔφτανε ὁ Νου-
 μάς ὁ ἄκερος, ἂν ἐξακολουθοῦσα νὰ ἀραδιάζω πα-
 ραδείγματα. Λέτε πυρσόσκω καὶ ὁ ἄλλος μὲ τὴν ἐν-
 νοίαν λαός; Τότε γιατί λέτε δημοπρασία καὶ ὅχι
 κοσμοπωλησία; Λέτε ἐμπόρημ; Τότε γιατί λέτε
 ἐμπρησμός καὶ ὅχι πυροθεσία; Αὐτὰ ὅλα τὰ παρά-
 γωγα ἀπὸ ἀρχαῖα ριζικά τὰ λέτε καὶ τὰ γράφετε,
 καὶ ὅμως δὲ μιλεῖτε ἀρχαῖα, ἐκτὸς καμμιὰ φορὰ
 ὅταν θέλετε νὰ γελάσετε.

Τὸν εἶδατε τὸν ἥλιον; Καταλαβατε τώρα ὅτι
 δημιουργοῦμε φανταστικὰς δυσκολίας; Ὅτι κοσινί-
 ζουμε γιὰ νὰ μὴ ζυμώσουμε; Καταλαβατε τί ἐφ-
 θραφοτα ποῦ εἶναι τὰ ἐπιχειρήματά σας; Καταλα-
 βατε σὲ τί πόδια ἀπάνω στέκεται ὁ πόλεμος ἐναν-
 τίων τῆς δημοτικῆς;

Ἄ, ὅσο γιὰ τὸ δὲν, ἀλλάζει τὸ ζήτημα. Θὰ τὸ
 πούμε ἀπλουστάτα ξυνο. Γιατί ἐδῶ δὲν πρόκειται
 πιά γιὰ μιὰ ρίζαν ὡς τὸ ὕδωρ, ποῦ καθεται νεκρὴ
 μέσα στὴ λέξη, ὅπως ἡ μούμια μέσα στὴ βιτρίνα,
 ποῦ δὲν κλίνεται μαζὶ τῆς, ποῦ μένει ἀδιάφορη
 στὴς μεταμorfώσεις τῆς. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ μιὰ
 λέξιν ποῦ θὰ ζῇ καὶ θὰ κυλάει καὶ θὰ μεταμορφώ-
 νεται μέσα στὸ στόμα τοῦ Ρωμιοῦ, καὶ ὁ τύπος
 δὲν-ὁξέος δὲν ὑπάρχει σήμερὰ στὴ φυσικὴ μας γλώ-
 σσα, οὔτε εἶναι ἀπὸ κείνους ποῦ εὐκολὰ μποροῦν νὰ
 κολλήσουν.

Νομίζετε πὺς τὸ θεῖον δὲν πρέπει νὰ τὸ
 πούμε σίγρτον τοῦ βιολογικοῦ καὶ τὸ χλωροδρῖον
 σίγρτον τοῦ ἀλαιοῦ, καὶ κατὰ λογικὴ συνέπειαν ὁ-

μάλιστα ἂν κανένα γλωσσόδυναμον κοντύλι, κανεὶς
 θεοπροϊκιστὸς λογοτέχνης φανῇ σύντροφός τους ἴ-
 σως ὅμως πάλι στέρεται κενὸ ἀκόμα ὁ κόσμος τῆς
 Κυρὰ Καθαρέουσας τοῦ ζυγοῦ. Τοῦτο δυστυχῶς φαί-
 νεται καὶ πρὸ πιθανόν, ὅτε θωρεῖς πόσο ξέγνιαστα
 καθαρεύουσιζοι κῶν γραμματισμένων τὸ πλῆθος. Ἀς
 ἐλπίζουμε λοιπὸν τί ἄλλο;

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Σποριᾶς 1906.

βουκολικῶν, ἀφοῦ κήρυξε τὴ δημοτικὴν κατὰλληλὴν ὡς γλώ-
 σσα χωριτικῶν παραμυθῶν. Τὸν καρτεράει ἡ Ρόδο καὶ τὰ
 παλούκια τῆς νὰ πηδῇ, καὶ...θὴν τὸν καρτεράει. Δὲ ζυ-
 γώνει ἢ ἀλεποῦ σὲ παζάρι. Γιατί—μὴ σὰς φανῇ παράξε-
 νο—δὲν ἔχει τὴν τέχνην ν' ἀρρώσῃ μιὰ φρασσοῦλα δημοτικὴν
 δίχως νὰ παλαῶσῃ. Στὸ γερμανικὸν τοῦ βιβλίου σελ. 72 δι-
 νει μιὰ τόσο ἀπλὴ φρασσοῦλα, καθὼς ἡ ἀπανωσιὰ τοῦ
 τριγώνου κι' ἀπὸς τὴν σκατεῖται γράφοντάς την ἡ ἀπα-
 νωσιὰ τοῦ τριγώνου. Θεωρητικὰ, τὸ ξέρι βέβαια πὺς
 τῶν οὐδέτερον ἰσοσύλλαβον ἢ ἐνικὴ γενικὴ βαστάει τὸν
 τόνον στὴν ἴδιαν συλλαβὴν καθὼς ἡ ὀνομαστικὴ· μὰ πραχτι-
 κά δὲν κατορθώνει νὰ τὸν ἐφαρμόσῃ τὸν κανῶνα. Τόσο τὸν
 ἔχει ἀλιθεύσει ἢ καθάρει. Ἄν καμμιὰ μέρα ἀποφα-
 σίσει νὰ γράψῃ τίποτε δημοτικόν, θὰ δειτῇ ποῦ θὰ τσαλα-
 πατῇ ἀγκυρᾶς σὲ κάθε του βῆμα.